

BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH „BIPROZET”

00-041 WARSZAWA XX UL. JASNA 14/15

PRACOWNIA : Rolna we Wrocławiu, ul. Łaciarska 4

OPRACOWANIE : Ewidencja założeń ogrodowo-parkowych

MIEJSCOWOŚĆ : Jerzmanki Gmina: Zgorzelec
WOJEWÓDZTWO: Jelenia Góra

ZLECENIODAWCA : Urząd Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki
Biuro Projektów i Dokumentacji Zabytków
Jelenia Góra

NR UMOWY: 40/18/PR/23/81 BRANŻA:

NR EGZ.

3300

Nr inw 3300 dep

BIBLIOTEKA

Zarządu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac. Ogrod.

Muzeum Narodowego w Warszawie

ul. Szwoleżerów Nr 9 tel. 29-67-78

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3300

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zielen towarzysząca Rodzaj parku/ogrodu: klasztorny, zamkowy, pałacowy, dworski, miejski Czas powstania: 1900 Forma stylowa: postromantycyzm Wielkość: 8,0	Nazwa: JERZMANKI Adres: gm. ZGORZELEC Województwo: JELENIOGÓRSKIE Użytkownicy: PGR ZGORZELEC 2-D ROLNY JERZMANKI
--	--

K R Y T E R I A		0	1	2	3	4	
		zły	mierny	db	b. db		
A	I.	Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego					
	Wartości zabytkowe	1. Ośie i ciągi kompozycji (relacja z architekturą	+				
		2. Układ dróg		+			
		3. Stopień przetrwania starodrzewia			+		
		4. Układ wodny i pierw. uksz. terenu		+			
		5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury	+				
	II.	Wartość układu przestrzennego					
		1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych		+			
		2. Wartość historyczna układu (dawność)	+				
		3. Wartość obiektów architektury	+				
		4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju		+			
		5. Wartości krajobrazowe i estetyczne		+			
	III.	Wartości tradycji historycznej (w sensie potencjonalnych walorów turystycznych)					
		1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi	+				
		Wartości zabytkowe ogółem					7
B	I.	Wartości przyrodnicze i ekologiczne					
	Wartości przyrodnicze i ekologiczne	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów		+			
		2. Drzewa o charakterze pomników przyrody		+			
		3. Intensywność zadrzewienia		+			
		4. Stan zdrowotny drzewostanu		+			
		5. Znaczenie ekologiczne		+			
	Wartości przyrodnicze ogółem					5	
Ogólna ocena obiektu					72		

Analizę sporządził:

Data:

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych — podać na odwrocie karty!

- należało zlikwidować odpowiednio ścieżki do
zadrzewienia ogrodu
- zlikwidować ścieżki kładów

BIURO PROJEKTOWO-TECHNOLOGICZNE
PRZEMYSŁU ROLNEGO I ORGANIZACJI
PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH „BIPROZET”

CENTRALA 00-041 WARSZAWA UL. JASNA 14/16
TELEFON 27-05-01 • TELEX 81-25-26

PRACOWNIA — ODDZIAŁ : Wrocław

PRACOWNIA : Rolna

OPRACOWANIE : Budowa obiektów ogrodowo-parkowych

Miejscowość : Jelenia Góra Gmina: Zgorzelec
WOJEWÓDZTWO: Jelenia Góra

ZLECENIODAWCA : U.M. Wydz. Kult. i Sztuki
Biuro Projektów i Dokumentacji Zabytków
w Jeleniej Górze

NUMER UMOWY : 40/18/PB/23/81

TEMA PROJEKTU:

Biuro Studiów i Projektów Rozwoju Rolnictwa
„BIPROZET” w Warszawie
Oddział we Wrocławiu
Pracownia Rolna ul. Laciarska 4
50-104 Wrocław — tel. 389-69

FUNKCJA	IMIĘ I NAZWISKO	DATA	PODPIS
Kier. Zesp.	mgr inż. Henryk Ciesielski	11.8.81	H. Ciesielski
St. proj.	mgr Hanna Krobos	"	Hanna Krobos
Konsultant	mgr inż. Krzysztof Dyament	"	K. Dyament
St. asystent	Stanisław Prądszyński	"	S. Prądszyński
"	Halina Idzikowska	"	H. Idzikowska
Asystent	Jadwiga Tyllipka	"	J. Tyllipka
Kier. Pracowni	inż. Stanisław Kielczewski	"	S. Kielczewski

KIEROWNIK
Pracowni Rolnej

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3300

inż. Stanisław Kielczewski
Zarząd Ochrony i Konserwacji Zesp. Pomac.-Ogrod.
ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 621-78

METRYCZKA PARKU — OGRODU

1	Adres: miejscowość (dzielnica, ulica, nr posesji) Jerzmaniki		gmina Zgorzelec	województwo jeleniogórskie	
2	Nazwa parku: aktualna: Jerzmaniki Herasdorf		dawna:		
3	Rodzaj parku i stan jego zachowania: I. Ogród ozdobny II. Park postromantyczny				
4	Czas powstania i najważniejsze fazy przekształceń: ogród - II poł.XVIII w. park - ok.1900			Autor:	
5	Powierzchnia parku: Ogółem ha 9,0	w tym wód w ha 0,7	Istniejące budynki: 1. O wartościach zabytkowych Ruiny pałacu I.f.XVIII², II.f.ok.1900 dom czeladny - pocz.XIX w. Zabudowa folwarczna, brama i portiernia kon.XIX w. pocz.XX w. 2. Inne:		
6	Nr i data rejestru parku — ogrodu	6a. Opinia Komisji Konserwatorskiej			
7	Użytkownicy obiektu: PSR Zgorzelec Zakład Rolny Jerzmaniki				
8	Istniejące dokumentacje (data i autor): brak	1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy: brak		2. Inwentaryzacja zieleni: brak	
	3. Studium historyczne: brak	4. Założenia techniczno-ekonomiczne: brak		5. Dokumentacje branżowe, techniczne i ekspertyzy: brak	
9	Przeprowadzone remonty:	Budynków	Parku	Metrykę sporządził: H. Grabec; S. Prądkowski Data: II.1981 r.	

I. KRÓTKA ANALIZA HISTORYCZNA

Jak podaje Knie posiadłość ziemską w Jerzmankach /niem. Hermsdorf/ stanowiła w 1842 r. własność Karoliny hr.zu Selms-tecklenburg z domu v.Stavern. Natomiast około 1876 roku wieś należała do spadkobierców Heinricha Erdmannsdorfera. W 1895 rok majątek nabyła rodzina Bömerów, z której Ida Bömer wymieniana jest jako posiadaczka dóbr w 1905 roku. Następnie Jerzmanki odziedziczyła Elisabeth Kurnys z domu Bömer, wymieniana w literaturze między rokiem 1917 a 1922. Po jej śmierci majątek przejął mąż dr.Karl Kurnys. W jego rękach pozostał on do czasów II-giej wojny światowej.

W związku ze zniszczeniem /po roku 1960/ pałacu w Jerzmankach i wobec braku materiałów ikonograficznych dotyczących budowli nie sposób dzisiaj ustalić dokładnie jej wyglądu i czasu powstania. Pozostałości ruin zdają się wskazywać, że była to rezydencja powstała w XVIII wieku i znacznie przebudowana w stylu neogotyckim na początku XX-go stulecia. Jak pozwala stwierdzić mapa wsi z końca XIX wieku pałac założony był na planie wydłużonego prostokąta i elewacją frontową zwrócony ku folwarkowi. Gospodarczy majdan złożony z budynków folwarcznych skupionych wokół prostokątnego podwórca dostępny był przez dwie bramy, przy czym na osi pałacu po wschodniej stronie usytuowany został główny wjazd do rezydencji.

Najstarszym elementem założenia dworskiego w Jerzmankach jest wysoki kamienny mur grodzący po północnej stronie znaczny obszar od zachodu przylegający do elewacji tylnej pałacu /od rezydencji do powstałej w okresie późniejszym zachodniej bramy wjazdowej/. Na terenie tym istniał już w XVIII wieku ogród ozdobny.

Obecnie zachowały się fragmenty urządzeń ogrodowych w postaci kilku formowanych grabów /ok.200 letnich/ oraz kilkunastu lip, dębów i grabów, także ok.200 letnich, noszących ślady regularnych nasadzeń. Ogród ozdobny mógł mieć pierwotnie prostokątną formę, która w okresie późniejszym, podczas zakładania parku uległa zniekształceniom.

Długo może także z wiekiem XVIII-tym należy wiązać powstanie zespołu trzech stawów hodowlanych, zlokalizowanych w zachodniej części obiektu, po północnej stronie których zachowały się pozostałości sadu w postaci pojedynczych drzew owocowych.

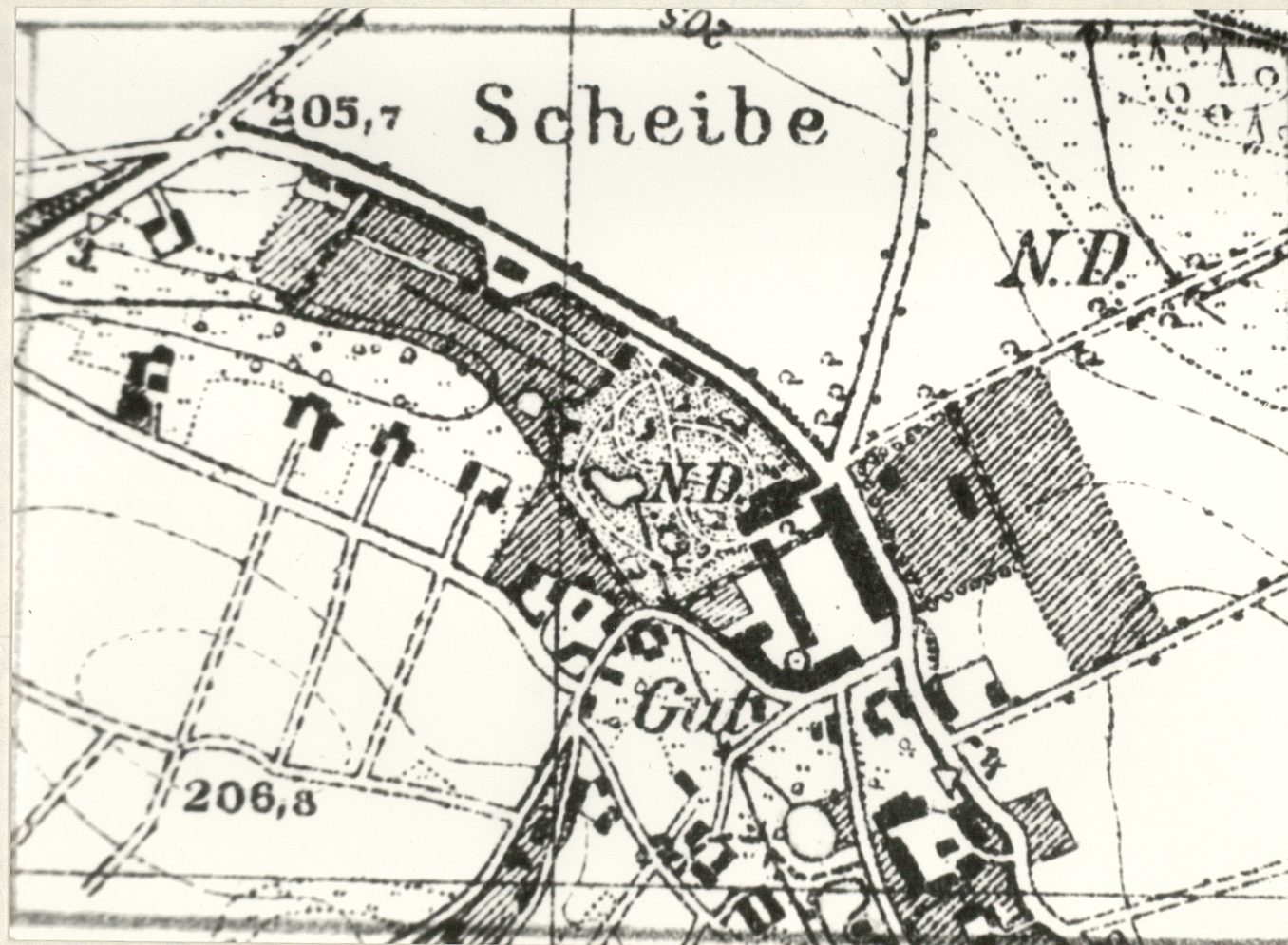
Okolo 1900 roku, wraz z przebudową pałacu i folwarku założono po południowej stronie ogrodu ozdobnego park, utrzymany w duchu stromantycznym. Centralnym elementem owego założenia był ozdobny staw o nieregularnej linii brzegowej z małą wysepką po środku. Z tego też okresu pochodzi zachodnia neogotycka brama wjazdowa, położony przy niej budynek bramny z datą 1908 r. oraz biegnąca od zachodniej bramy droga dojazdowa do rezydencji.

Przed pałacem założony został niewielki газон, oddzielony od gospodarczego majdanu grupą starych drzew, z których najstarszy dąb liczy obecnie około 200 lat.

Ponadto należy dodać, że całe założenie otoczone zostało w XIX wieku kamiennym murem, z wyjątkiem fragmentu muru ogrodowego, powstałego w XVIII stuleciu.

Bibliografis

1. Knie J.C. - Alphabetisch - Statistisch - topographische
Uebersicht der Dorfer, Flecken, Städte....
Breslau 1845, s.224.
2. Pastewff M. - Schlesische Güter-Adressbuch
Breslau 1876, 1905, 1917, 1922, 1930.

Fotokopia planu wsi Jerzmanki z 1886 r.

II. CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny.

Założenie parkowe w ^Uerzmankach położone jest we wschodniej części wsi, przy szosie biegnącej ze Zgorzelea do Gozdanina. Wschodnią część układu zajmuje zabudowa folwarczna.

Ruiny pałacu znajdujemy po zachodniej stronie dziedzińca, porasta je obecnie samosiew krzewów. Po zachodniej stronie założenia znajduje się dawny budynek mieszkalny służbowy a obok budynku znajduje się dawna brama. Stąd dawniej dojeżdżało się drogą wiodącą poprzez park do pałacu. Przy drodze, w pobliżu ruin pałacu zbudowano w ostatnich latach hydrofornię. W niewielkiej odległości od wspomnianego wyżej starego budynku mieszkalnego, przy murze ogradzającym park wzniesiono kurnik. Układ wodny założenia tworzy pięć stawów o różnej wielkości, połączonych rowami. Dawniej stawy te były zasilane wodą ze strumienia płynącego w południowej części parku.

Z folwarku do strumienia odprowadzane są rowem ścieki.

Staw położony w środkowej części parku posiada małą wysepkę.

Część stawów porośnięta jest roślinnością bagienną oraz wierzbą. Stawy wymagają renowacji.

Starodrzew zgrupowany jest we wschodniej i południowej części parku w pobliżu ruin pałacu oraz tworzy otulinę wokół części stawów. Północno zachodnią część założenia zajmuje pastwisko z małymi grupami drzew owocowych. Urządzono na nim prowizoryczne boisko do gry w piłkę nożną.

Granice założenia wyznacza stary mur zbudowany z kamienia.

Na odcinku południowo-zachodnim, gdzie brak jest muru granice parku wyznacza strumień.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin

Wykaz drzew i krzewów

iglaste

1. Chamaecyparis pisifera	- cyprysik groszkowy	1 szt.
2. Picea abies	- świerk pospolity	2 "

liściaste

3. Acer negundo	- klon jesionolistny	1 "
4. Acer platanoides	- klon pospolity	5 "
5. Acer pseudoplatanus	- klon jawor	4 "
6. Aesculus hippocastanum	- kasztanowiec biały	2
7. Alnus glutinosa	- olsza czarna	1 szt.
8. Carpinus betulus	- grab pospolity	5 "
9. Crataegus monogyna	- głóg jednoszyjkowy	1 "
10. Fagus sylvatica	- buk pospolity	7 "
11. Fagus sylvatica "Atropunicea"	- buk pospolity odm. purpurowa	1 "
12. Fraxinus excelsior	- jesion wyniosły	8 "
13. Populus alba	- topola biała	1 "
14. Populus canadensis	- topola kanadyjska	1 "
15. Quercus robur	- dąb szypułkowy	13 "
16. Robinia pseudoacacia	- robinia akacja	4 "
17. Salix alba "Tristis"	- wierzba biała odm. płacząca	2 szt
18. Tilia cordata	- lipa drobnolistna	19 "

W wykazie zawarto ilości drzew wyróżniających się.

W zachodniej części dziedzińca rosną między innymi: topola biała i dąb szypułkowy o średnicach pni po 1,0 m.

W pobliżu ruin pałacu rośnie dąb szypułkowy o grubości pnia 1,2 m, głóg jednoszyjkowy o średnicy pnia 0,2 m. oraz buk pospolity odmiany purpurowej o grubości pnia 0,3 m.

Nad stawem w zachodniej części parku rosną dwie wierzby białe odmiany płaczącej, jedna z nich osiągnęła średnicę pnia 1,0 m. Na terenie parku rosną dwa drzewa iglaste są to: cyprysik groszkowy o średnicy pnia 0,3 m oraz świerk pospolity o grubości pnia ok. 0,4 m.

Poza wymienionymi na planie parku drzewami wyróżniającymi się są kępy i grupy drzewostanu parkowego ^(które) tworzą głównie: lipa, dąb, jesion, olsza, robinia o średnicach pni 0,1 - 0,4 m. Stan zdrowotny drzew jest dobry. Drzewostan parkowy zajmuje siedlisko lasu świeżego z fragmentami lasu mieszanego. Powierzchnie trawnikowe są w większej części zdziczałe i wymagają renowacji.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego.

Założenie pozostaje w pierwotnych granicach.

Pałac wraz z oranżerią został rozebrany.

Zachowała się w całości zabudowa folwarczna, budynek mieszkalny w zachodniej części parku oraz stary mur ogradzający park.

Po II wojnie światowej wniesiono na terenie parku hydrofornię oraz kurnik. Zlikwidowano dopływ wody do niektórych stawów, w wyniku tego następuje ich zarastanie. Starodrzew parkowy zachował się bez większych zmian.

4. Rola obiektu w krajobrazie.

Rola ta ze względu na brak pałacu oraz przeciętny drzewostan jest niewielka.

III. WNIOSKI

1. Granice ochrony konserwatorskiej w zakresie ochrony układu przedstawiono na planie parku. Granica ta pokrywa się z granicą ochrony ekologicznej.
2. Zmiany sposobu użytkowania nie przewiduje się pod warunkiem nie wznoszenia nowych budowli na terenie parku.
3. Z zakresu pożądanej renowacji należy:
 - a. Uporządkować teren po rozebranych pałacu.
 - b. Oczyszczyć stawy i zlikwidować dopływ ścieków do strumienia
 - c. Przeprowadzić renowację powierzchni trawnikowych.

1. Zabudowa folwarczna.

2. Wjazd do parku.

3. Mostek między dwoma stawami.

4. Zachodnia część parku.

5. Staw w parku.

6. Drzewostan parkowy.

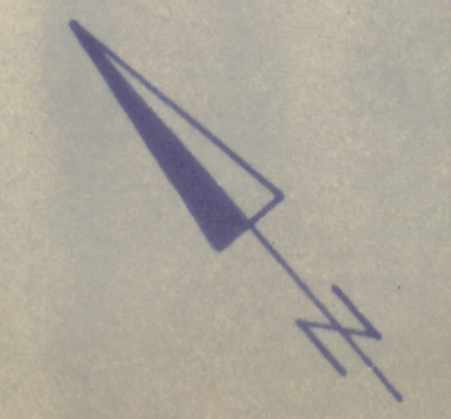
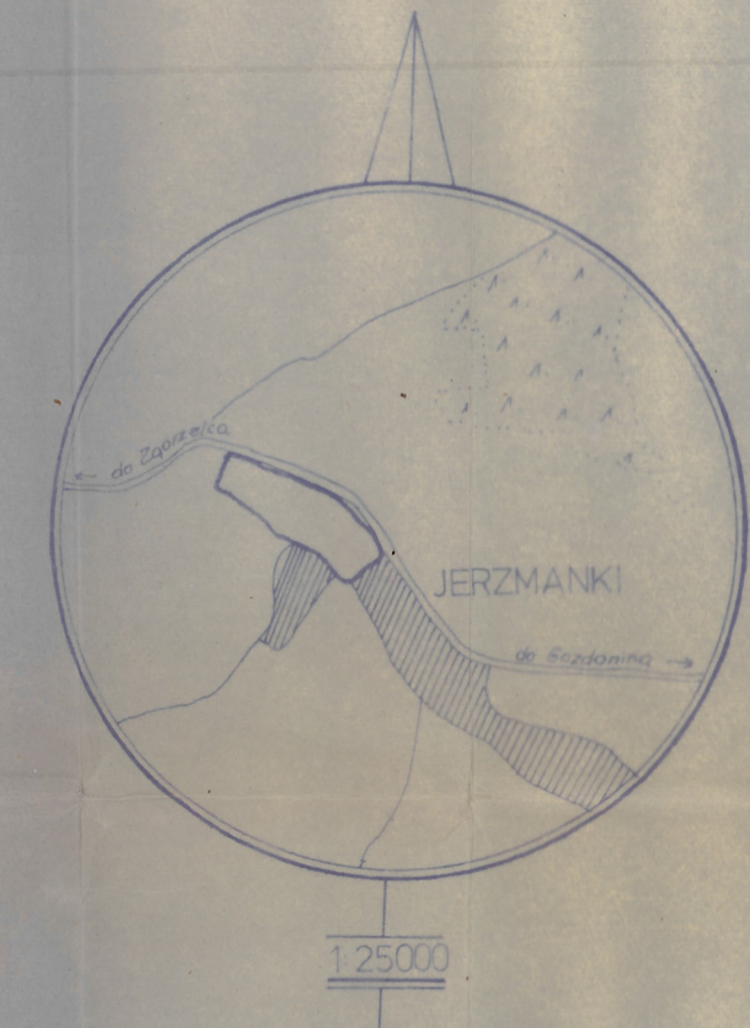
PODSTAWOWE OZNACZENIA GRAFICZNE ELEMENTÓW PLANÓW DLA CELÓW EWIDENCJONOWANIA ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

	aktualna granica parku
	pierwotna granica parku
	budynki murowane
	budynki drewniane
	budynki murowane o wart. zabytkowych
	budynki drewniane o wart. zabytkowych
	miejsca, lub pozostałości budynków zabytkowych
	rzeźby parkowe
	ogrodzenie trwałe (z muru, kamienia, metalu na podmurówce i słupach bet. lub metalowych)
	ogrodzenie trwałe o wartościach zabytkowych
	ogrodzenie nietrwałe
	bramy i furtki
	elementy architektury ogrodowej
	pnie po starych drzewach
	a) aktualne wejście do parku
	b) dawne wejście do parku
	baseny, fontanny
	rzeki, strumienie

	naturalny zbiornik wodny
	naturalny zbiornik wodny, zarosnięty szuwarami
	skarpy
	drogi dawne dobrze zachowane
	ślady dawnych dróg
	drogi założone współcześnie
	masyw starodrzewia
	szpalery, lub aleje
	pojedyncze stare drzewa liściaste i iglaste
	drzewa uznane za pomniki przyrody
	masyw drzewostanu młodego
	pojedyncze młode drzewa liściaste i iglaste
	skupiny krzewów
	żywopłoty
	powierzchnie trawiaste
	kwietniki
	osie kompozycji

	osie widokowe
	stanowisko i kier. wyk. zdjęcia fotograficz.
	granica ochrony zabytkowego założenia
	granica ochr. zewn. powiązań widokowych
	granica ochrony ekologicznej
$3/16$	gatunek / ilość szt.
$3/0,9$	gatunek / średnica pnia (m)
$\frac{3/6}{0,5}$	$\frac{\text{gatunek / ilość szt.}}{\text{średnica pnia (m)}}$
$\frac{3/150}{17/26}$	$\frac{\text{gatunek / } \varnothing \text{ pnia (m)}}{\varnothing \text{ korony (m) / wysokość (m)}}$

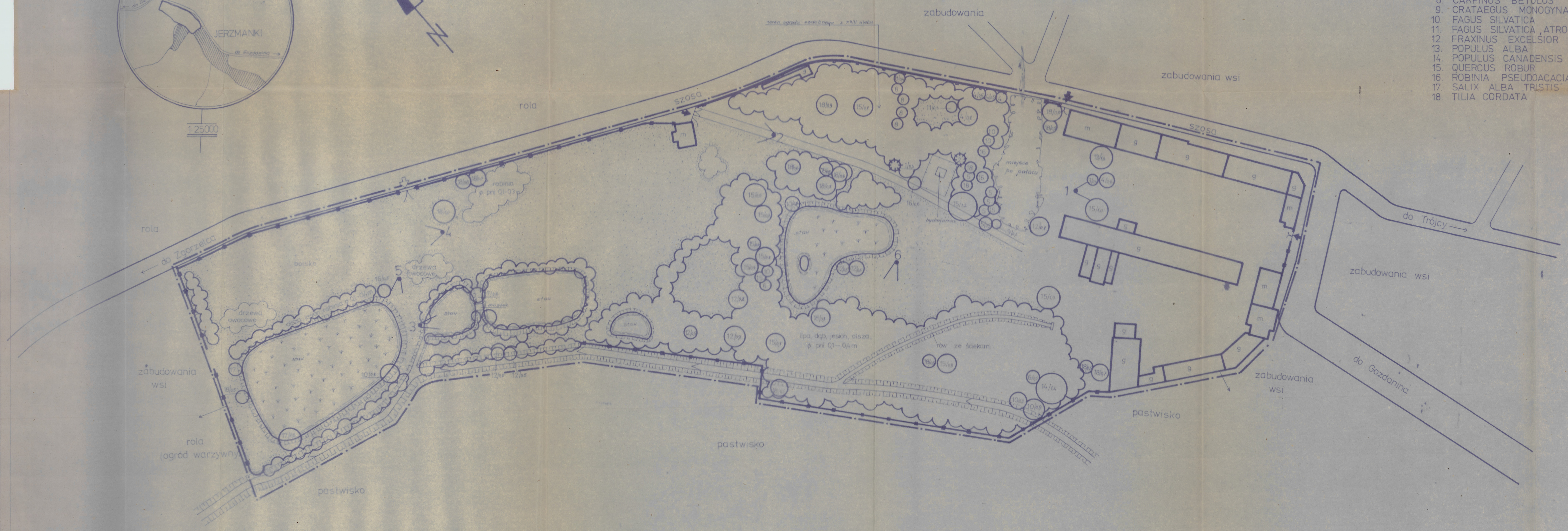
UWAGA : Ostatnie oznaczenie odnosi się do egz. drzew o cechach pomników przyrody.

JERZMANKI

WYKAZ DRZEW I KRZEWÓW

1. CHAMAECYPARIS PISIFERA	— cyprysik groszkowy
2. PICEA ABIES	— świerk pospolity
3. ACER NEGUNDO	— klon jesionolistny
4. ACER PLATANOIDES	— klon pospolity
5. ACER PSEUDOPLATANUS	— klon jawor
6. AESCULUS HIPPOCASTANUM	— kasztanowiec biały
7. ALNUS GLUTNOSA	— olsza czarna
8. CARPINUS BETULUS	— grab pospolity
9. CRATAEGUS MONOGYNA	— głóg jednoszyjkowy
10. FAGUS SILVATICA	— buk pospolity
11. FAGUS SILVATICA 'ATROPUNICEA'	— buk pospolity odm. purpurowa
12. FRAXINUS EXCELSIOR	— jesion wyniosły
13. POPULUS ALBA	— topola biała
14. POPULUS CANADENSIS	— topola kanadyjska
15. QUERCUS ROBUR	— dąb szypułkowy
16. ROBINIA PSEUDOACACIA	— robinia akacjowa
17. SALIX ALBA TRISTIS	— wierzba biała odm. płacząca
18. TILIA CORDATA	— lipa drobnolistna

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244
N v MM. 3300

EWIDENCJA PARKU W JERZMAŃKACH	
gm. Zgorzelec, woj. jeleniogórskie	
SKALA 1:1000	POW. ok. 9,0 ha
wykonał: STANISŁAW PRADZYŃSKI	09.1981.
kreśliła: JADWIGA TYLIPSKA	RYS 1(1)